

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE  
FAKULTA STREDOEURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ



## **JAZYK A UMENIE II.**

Zborník z 2. ročníka Medzinárodnej konferencie  
doktorandov

## **NYELV ÉS MŰVÉSZET II.**

A 2. Nemzetközi Doktorandusz Konferencia  
tanulmánykötete

Editor/Szerkesztő

Tóth Katalin

Nitra 2015

© Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre 2015/ Közép-európai  
Tanulmányok Kara, Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, 2015

RECENZENTI/LEKTORÁLTA:

Dr. habil. PaedDr. Benyovszky Krisztián, PhD.

Doc. Polgár Anikó, PhD.

Doc. PhDr. Sándor Anna, PhD.

Zborník prác z 2. ročníka Medzinárodnej konferencie doktorandov, konanej  
dňa 12. novembra 2014 v Nitre, je zostavený z príspevkov autorov vo forme  
článkov dodaných autormi.

A 2. Nemzetközi Doktorandusz Konferencia tanulmánykötete a 2014.  
november 12-én, Nyitrán elhangzott előadásokat tartalmazza.

© Autori/ A szerzők, 2015

ISBN 978-80-558-0787-4

EAN 9788055807874

# **OBSAH –TARTALOMJEGYZÉK**

Úvod.....	5
Előszó.....	6
<b>Sekcia jazykovedy / Nyelvtudományi szekció.....</b>	<b>7</b>
FÁBIÁN Beáta	
A legnépszerűbb internetes közösségi oldalról gyűjtött írások nyelvhasználati szempontú elemzése .....	9
HANICZKO Anna	
A roma identitás vizsgálata egy közép-szlovákiai településen – Tornalján ...	23
ILLÉS Attila	
Személynevek használata kétnyelvű környezetben .....	33
TÓTH Katalin	
Az igekötők a nyelvtankönyvek tükrében.....	49
TÓTH-CZIFRA Erzsébet	
-t és -ról között: megírom vagy csak írok róla? .....	67
<b>Sekcia literárnej vedy / Irodalomtudományi szekció.....</b>	<b>89</b>
BARÁNYIOVÁ Magdaléna	
Analýza trilógie Lajosa Grendela Odtienené oblomky .....	91
HÁJAS Csilla	
Hasonlóságok Weinrauch Katalin és Janikovszky Éva munkásságában.	
Az én titkoss naplóm mint egy lehetséges kísérlet a tekintélytagadásra a kárpátaljai magyar gyermekirodalomban .....	105
JUHÁSZ Tamás	
Adaptációk és populáris irodalom az oktatásban.....	115
KANTÁR Balázs	
Az illusztráció lehetőségei az irodalomoktatásban .....	129
ÖLVECKY Edit	
Irodalomoktatás az Országos Nőképző Egylet Lánygimnáziumában a XIX. és XX. század fordulóján .....	135
ÖSZI Brigita	
Identitásvizsgálat Talamon Alfonz Samuel Borkopf regényében .....	149

PASZMÁR Livia	
Esterházy Péter műveinek szlovák recepciója .....	157
SÁRKÖZINÉ Vandan Zaya	
A befejezetlenség kategóriája Dosztojevszkinél	
Gondolatok a „Feljegyzések az egérlyukból” c. elbeszélés	
értelmezéséhez. ....	169
SZABÓ Klaudia	
A boldogságkeresés útja Kaffka Margit Színek és évek, valamint Margita	
Figuli Három gesztenyepej című regényében .....	181
SZÁZ Pál	
„A Szó Halála: az Olvasás” - Transztextualitás Borbély Szilárd: Haszid	
Szekvenciák c. ciklusában.....	195
TÓTH Gizella	
A Magyarországon gyűjtött roma népmesék rendszerezése.....	213
TÓTHOVÁ Lilla	
A tér és identitás kontextusai Térey János költészetében .....	223
VRÁBEL Tünde	
A Discursus de summo bono és A filozófia vigasztalása című művek	
kapcsolata.....	231

## **A legnépszerűbb internetes közösségi oldalról gyűjtött írások nyelvhasználati szempontú elemzése**

*There is a new communication genre on the internet, namely, the "spontaneous text". In the literature it is called "written language spoken". During a three-year period of data collecting, a small corpus was made from written utterances via observing the most popular social networking sites. The results of this study show that borrowing of words (63 examples) and code-switching (135 examples) are the most frequently observable bilingual phenomena, but, on the other hand, English phrases, emoticons and symbols ( 95 examples) are also popular among language users.*

**Keywords:** *bilingualism, internet communications, space rental, code-switching*

### **1. Bevezetés**

Közel egy évtizeddel ezelőtt, a személyi számítógép elterjedésekor egy új dependencia vette uralma alá kortól és nemtől függetlenül az emberi társadalmat. Az elsőként sokszor csak játzóeszközként használt pc, a szélesebb terjedésének köszönhetően, számos felhasználót tett a gépek fanatikus kezelőjévé. Nem kellett sokat várni egy újabb fejlesztésre, az internetre, „mely, manapság a hálózatok hálózata (internetnetwork), avagy egy mindent és mindenkit összekötő világméretű informatikai szupersztráda. Ez a szupersztráda jelen van a mindennapjainkban, szolgáltatásait használjuk a munkában és a szabadidőben egyaránt” (Námesztovszki 2010: 2).

Az internet megjelenésével és mindennapos használatával, kialakultak az internetes kommunikáció sajátosságai. Az internet használatának két dimenziója az instrumentális és szociális használat (Fenichel: 2004), vagyis vannak olyan funkciói, amelyek valamilyen tevékenység jellegű célra irányulnak (pl. újságolvasás, vásárlás, ügyintézés) és olyanok, amelyek a szociális kapcsolatok kialakítására és ápolására szolgálnak. Ilyen a levelezés, skype és az igen népszerű chat. Az interneten keresztül megvalósuló kommunikációt nem lehet egyetlen egységes fogalomként kezelni, hiszen különböző modalitásokban nyilvánulhat meg. Habár régóta lehetőség van hang- és képátvitelre is a neten keresztül, a legjellemzőbb a szövegalapú kommunikáció, így ennek a jellegzetességeit vizsgálom részletesen, ám ezen belül is nagy különbségek vannak a különböző módozatok (pl. e-mail, fórum, chat) között. Az internet által kínált kommunikációs modalitások legfontosabb megkülönböztető jegye, hogy a kommunikáció egy időben

zajlik-e vagy a közlések időben távolabb esnek egymástól. A szinkron kategóriába tartozik a chat, az azonnali üzenetküldő programok, mint például az Msn messenger, ICQ, Trillian, Skype, Facebook. Ilyenkor a két (vagy több) fél egy időben ül a számítógépe előtt, és — leszámítva a szöveg továbbításához és elolvasásához szükséges időt — azonnal reagálhat az üzenetre, s ide tartozik természetesen a videokonferencia és a hangátvitel is. Az aszinkron kategóriába sorolható az e-mail, hírcsoport, fórum, előre felvett videó- vagy hanganyag megtekintése. A kommunikáló felek ilyenkor nem feltétlenül vannak ugyanabban az időpontban a gépük előtt, a közlés és a válaszreakció között több-kevesebb idő telik el<sup>1</sup>.

Ezek az előrelépések a nyelvészet számára is új kutatási területeket nyitottak. Jelenleg azonban nem áll rendelkezésünkre jelentős mennyiségű szakirodalom, mely a kárpátaljai beszélőközösség internetes kommunikációja során megfigyelhető sajátosságairól, vagyis az írott beszélt nyelvi szövegek megformálásakor előforduló jelenségekről szól. Az információcseré ilyen típusú kinyilvánításának formája elsősorban a fiatalok körében terjedt el, akik már gyerekkoruktól kezdve hozzáfértek a számítógéphez, és ugyanúgy használják az internet lehetőségeit, mint a televíziót vagy a dvd-lejátszót. Az említett nemzedéket „netgenerációnak” nevezte Crystal (Crystal 2004).

Kutatásom során arra törekedtem, hogy feltárjam a Kárpátalján élő fiatalok internetes kommunikációjának főbb sajátosságait „írott beszélt nyelvi” szövegek alapján. Susan C. Herring szerint, bár írásos megjelenése ez a kommunikációnak, ugyanis klaviatúra segítségével gépelik, ennek ellenére jobban összevethető a beszédkommunikációval, mely gyors információcserét kínál, „speciális (jórészt rövidítésekre alapozott) szókincse van, és a képiség is fontos információhordozó. Mindezek mellett azt is érdemes figyelembe venni, hogy az internetes kommunikáció nem homogén nyelvhasználatú, mert különböző kommunikációs műfajokban valósul meg” (Herring 1996: 3).

Vizsgálatom célkitűzéseként egy két éves szisztematikus gyűjtés alapján leírtam azokat a kétnyelvűségi jelenségeket (kölcsonzések, kódváltásokat), amelyek az internetes közösségépítő oldalak nyilvános felületein, valamint a chat-szobákban megjelentek (facebook.com, iwiw.hu; és csevegő programokon: skype, gmail-chat).

Témaválasztásomat a tematika aktualitása indokolja, mely a netgeneráció időszakában arra sarkall, hogy a számítógép által közvetített, az internet használata során alkalmazott kommunikációt több szempontból azonosítsuk, vizsgáljuk és leírjuk.

A kutatás során egyrészt a témakörrel foglalkozó eddigi kutatási eredményeket tekintettem át, másrészt az általam összegyűjtött, írott

---

<sup>1</sup> [http://www.mediakutato.hu/cikk/2012\\_01\\_tavas/01\\_internetes\\_kommunikacio\\_tortenete](http://www.mediakutato.hu/cikk/2012_01_tavas/01_internetes_kommunikacio_tortenete)

beszélt nyelvi szövegek elemzésével megpróbálok választ keresni a kutatás tervezésekor felmerült kérdésekre, hipotézisekre.

Ez főként a közösségi oldalak üzenőfalán található textusra, illetve a különböző chat-szobákban talált szöveges jelenségekre korlátozódik. A fent említett pontok összegzése, remélhetőleg hű képet adhat a Kárpátalján élő fiatalok internetes kommunikációjának főbb sajátosságairól.

Kutatásom tervezésekor néhány kiinduló hipotézist fogalmaztam meg állítások formájában. Feltételezem, hogy:

1. a kárpátaljai fiatalok internetes kommunikációjára nagy hatással van a kétnyelvűség, mely a régió belüli nemzetek együttéléséből ered.
2. a kétnyelvűségi jelenségek közül a leggyakoribb a szókölcsönzés és a kódváltás.

## **2. Az írott beszélt nyelv szakirodalmá**

A 20. század második felében a technika fejlődésének köszönhetően az információáramlás rendkívüli mértékben felgyorsult. Mindennapjaink részévé vált az internet, mely magával hozott egy új nyelvi jelenséget, amit Crystal monográfiájában csak „netspeak-”nek nevez (Crystal 2001).

„Az első nyelvészeti témájú publikáció 1984-ben látott napvilágot Naomi Barron tollából, aki azon elmélkedett, hogy vajon a CMC<sup>2</sup> befolyásolja-e a nyelvi változásokat” (Érsök 2007: 2). Az üzenetküldő rendszer nyelvi szempontú vizsgálatát Denise E. Murray 1985-ben megjelent *Composition as conversation: The computer terminal as medium of communication* című munkájában közli. Az 1900-as évek végére jelentősen növekedett a témával kapcsolatos vizsgálatok száma, s ezzel egy időben a magyar nyelvterületen is megtörténtek az első felmérések a témával kapcsolatban. A magyar szakirodalom azonban egyelőre kevés tudásanyagot halmozott fel a kárpátaljai fiatalok internetes kommunikációjának sajátosságairól. Tanulmányomat elsősorban Bódi Zoltán munkásságára alapoztam. Az újfajta írásbeliségnek szerinte a hagyományos írásbeliséghez viszonyítva kisebb mértékű a normativitása, koordinálása, szerkesztettsége, vagyis a majdnem párhuzamos idejű információcserét lehetővé tévő elektronikus műfajok, mint például az e-mail, a chat már „írott beszélt nyelv”-nek nevezhetők (Bódi 1998: 186).

A magyar nyelvre vonatkozó, internetes kommunikációhoz kapcsolódó feltáró nyelvészeti munkák Bódi Zoltán tanulmányaival a magyar nyelvészet hiányosságait hivatottak pótolni. A munkámban megjelölt témakörrel „az írott beszélt nyelv” című fejezetben foglalkozik, ahol összegzi az elektronikus tömegtájékoztatási eszközök okozta kommunikációs fordulatokról szóló lényeges álláspontjait (Bódi 2004: 32–56).

---

<sup>2</sup> CMC < computer-mediated communication 'számítógép közvetítette kommunikáció'

Kutatásai alatt főként Kis Ádám és Christopher C. Werryt, a témában létrehozott nívós eredményeit próbálja kiegészíteni. „Az írásbeliség és a szóbeliség viszonya az internetes csevegő-fórumokon” című alfejezetben kifejezi feltevését, hogy a chat nyelve közelít elsősorban a beszélt nyelvhez (Bódi 2004: 44–56).

Bódi Zoltán *Az írás és a beszéd viszonya az internetes interakcióban* című kutatásából megismerhetünk egy másik „galaxist”, mégpedig a „poszt-Gutenberg-galaxis” korszakát, mely az elektronikus média, s ezzel együtt az internet időszakának elnevezése. Michael Heim szerint napjainkban már a hipermédia korszakát éljük, vagyis „az internet nem lineáris alkotói és befogadói magatartást igénylő média, amely képek, videobejátaszások, hang és animáció továbbítását, azonnali elérését teszi lehetővé, és több internetes kommunikátumot is közvetlenül összekapcsolhat” (Heim 1998: 1).

Kutatásom fontos részét képezi a kétnyelvűség, elsősorban a kárpátaljai kétnyelvűség jelensége, mely már több kutató figyelmét is felkeltette. Kutatásom során a kárpátaljai magyar nyelvterületen élő fiatalok internetes nyelvhasználatával foglakozom. A vizsgált terület nyelvhatár is egyben, ahol mindennapos a kétnyelvűség használata.

Témám felvázolásának előkészítésekor öt neves kutató munkáira alapoztam. Név szerint Beregszászi Anikó, Csernicskó István, Karmacsi Zoltán, Kótyuk István és Márku Anita kimagasló munkásságára.

Karmacsi tanulmányában rávilágít arra, hogy Kárpátalján a kétnyelvűség nem csak egy jelenség, hanem mindennapjaink velejárója, olyan természetes helyzet, amelyet már egészen gyerekkorunk óta gyakorolunk és tapasztalunk (Karmacsi: 2007).

A kárpátaljai magyarság kétnyelvűségét az eddigi tudományos kutatások a funkcionalitás szemszögéből közelítették meg. Csernicskó értelmezése szerint „egyéni szinten kétnyelvű az, aki mindennapi beszédtevékenysége során anyanyelve mellett még legalább egy nyelvet használ vagy képes használni, illetve tudja, mikor kell(ene) ezt tennie saját és közössége normái, igényei szerint.” A továbbiakban kifejti, hogy közösségi szinten azt tekintjük kétnyelvűnek, ahol a közösség tagjai kétnyelvű helyzetben élnek, vagyis akadnak olyan szituációk, ahol elengedhetetlen anyanyelvük mellett egy másik nyelvet is használniuk (Csernicskó 2010: 38). Ebből következik, hogy „a kétnyelvűség fogalmának meghatározása szempontjából először is különbséget kell tennünk közösségi és egyéni kétnyelvűség között” (Karmacsi 2007:12).

A Kárpátalján élő magyar emberek többségének életében nagy szerepet játszik a kétnyelvűség, mely leginkább a magyar és ukrán nyelv használatában nyilvánul meg, s ezek egymásra hatása elkerülhetetlen. „A nyelvek egymásra hatásának, azaz a nyelvi kölcsönhatásoknak számos fokozata van, s a hatás valamennyi nyelvi szintet érintheti. A szakirodalom e jelenségeket a fizikából kölcsönzött műszóval interferenciának nevezi.



A nyelvi interferencia jelöli egyrészt a hatásfolyamatot magát, másrészt, pedig annak következményét, eredményét”(Kiss 1995: 202).

A nyelvek egymásra hatása, érintkezése a nyelv valamennyi szintjén nyomot hagy. A leginkább szembeötlő hatás a nyelv leggyorsabban változó részében, mégpedig a szókészletben jelentkezik. Ilyen például a szókölcsönzés, mely Trudgill aspektusa szerint, „az a folyamat, amelynek során kétnyelvű beszélők az egyik nyelvükből való szót használnak a másik nyelvükben, és ezek a *kölcsönyszavak* (...) az utóbbi nyelvnek is szerves részévé válnak” (Trudgill 1997: 41).

Arról már többször említést tettem, hogy a Kárpátalján élő magyar emberek többsége kétnyelvű, így, ha például a közösség egy tagja megszólal, az épp aktuális szituációnak megfelelően választania kell, hogy milyen nyelven akarja kinyilvánítani mondandóját. A felvázolt szituáció során a beszélő eldöntheti, hogy melyik nyelven kívánja folytatni a beszélgetést, vagy akár váltogathatja is a nyelveket a társalgáson belül. „A legáltalánosabb meghatározás szerint a kódváltás (code-switching) két vagy több nyelv váltakozó használata ugyanazon megnyilatkozáson vagy diskurzuson belül” (Bartha 1999: 119). A jelenség megnevezésére sokáig a kódkeverés (code-mixing) elnevezést használták. Shana Poplack szintén a kódkeverés műszót használja összefoglaló megnevezésként a kölcsönzésre és a mondaton belüli kódváltásra (Poplack 1988: 222). „Mások a kódkeveréssel a kódváltás azon típusát jelölik, mely során a két nyelv mélyebben egybeolvad” (Myers Scotton 1988: 158). Haugen arra a fontos tényre hívta fel a figyelmet, hogy két nyelv együttes használata nem rendszertelen keveredés (Haugen 1950) Carol Myers Scotton a legfőbb problémát abban látja, hogy „a kódkeverés fogalma rendszertelen káoszt sugall” (Myers Scotton 1988: 158). Ezek alapján a jelenséget célszerűbb kódváltásnak nevezni. A kárpátaljai magyarok nyelvválasztási és kódválasztási szokásairól részletesebben Márku Anita Érvényes történetek című munkájában olvashatunk. A határon túli magyar nyelvváltozatok jellegzetességeivel foglalkozó doktori disszertációjában pedig hű képet ad a Kárpátaljai magyarság két- és többnyelvűségéről, illetve az „írott beszélt” nyelvi korpusz című fejezet identifikálásakor feltérképezhetjük a régió internetes nyelvhasználatát, a szerző személyes tapasztalatai és megfigyelései alapján (Márku 2011).

### 3. A kutatás körülményei

A Kárpátalján élő fiatalok internetes kommunikációjának sajátosságaira vonatkozóan sajnos még nagyon kevés kutatás áll a rendelkezésünkre. A legelső kezdeményezés a témával kapcsolatban Márku Anita disszertációjában található (2011), illetve tanítványának, Knobloch Erzsébetnek szakdolgozata is hasznos tudásanyaggal rendelkezik. Knobloch Erzsébet szavaival élve „ez a munka ezt az irányt hivatott bővíteni”, különös

tekintettel a kétnyelvűségi jelenségekre, melyek erősen jellemzik a térség fiataljainak nyelvhasználatát (Knobloch 2012).

Az elmúlt két év során (2012 októberétől 2014 októberéig) gyűjtő-megfigyelő munkát végeztem az általam is használt, napjaink legismertebb közösségi portáljain (facebook.com, iwiw.hu), illetve a csevegő programokon (skype, msn). Kutatásom alanyai kárpátalján élő, 13–32 év közötti fiatalok. Mindannyiukat személyesen ismerem, hisz ismerőseim csoportjába tartoznak.

Knobloch Erzsébet jól rávilágít arra a tényre, hogy az ilyen jellegű kutatásoknak még nincs kidolgozott módszertana a mintavételre és a példaanyag gyűjtésére vonatkozóan, ezért a fent említett, általa elképzelt szempontok szerint igyekeztem kidolgozni a gyűjtési példákat (Knobloch 2012).

#### 4. Kontaktusjelenségek a Kárpátalján élő fiatalok internetes nyelvhasználatában.

##### A) Szókölcsonzés

Munkám első részében említettem már, hogy a nyelvek egymásra hatása, érintkezése a nyelv valamennyi szintjén nyomot hagy. Ilyen például a szókölcsonzés, melynek „eredményeképpen kölcsönszavak kerülnek az átvevő nyelvbe az átadó nyelvből.”

A szókölcsonzés jelenségére a következő példákat találtam a Kárpátalján élő fiatalok internetes nyelvhasználatában:

1. ábra

Привет я хлеб в яйце = Szervusz én kenyér vagyok tojással  
Нет брате ти БУНДАШКЕНЕР = nem testvérem, te BUNDÁSKENYÉR  
vagy

Привет я хлеб в яйце



Нет брате ти



БУНДАШКЕНЕР))

1.

B: Bakker! Már megint **szeszió!!!** ☹ [szorgalmi időszak az iskolában]  
Oh, máj GÁD!!! ☺

2.

B: Na ki jön ma discoba? Akarok **táncuváti** :D [táncolni]

B1: Minden szombaton mehetnéked van?

B: **Dáááá** ☺ [igen]

3.

B: Ikapcsolatbaaan mindig az a papucs,ameik többet érez :)

B2: ilyen Iccerü

B3: **dá** [igen]

4.

B: Hol is dolgozik most Gyuri?

B2: Gyuri? **Kocsegár** lett az oviban ☺ [fűtő]

B: Ez most komoly? Ilus mellett? **SZEGÉNYKE**

B2: Kibirja

5.

B: megyünk holnap futni sógornőm?

B2: holnaptól tanítok elsősöket

B: azt meg hogy?

mostantól?

B2: aha

Marianna elment **dekretbe** [GYES-en van]

B: na akkor gyűjthetsz a babalátogatóra ☺

B2: Ja :/

6.

B: akkor várlak benneteket

a gyerekeknek még party-szervezőket is felfogadtam

B2: **DABRE** [Jól van]

csak Béla érjen haza időben

B: Ok! Nagyon várunk

7.

B: Ó Meli gyere má át!

B2: Miért?

B: kész lett a **pászpportom** ☺ [személyi igazolvány]

A kép brutális lett :P

B2: 5 perc és vaok ☺

8.

B: Szija Baby!Milyen volt a **bálmászkárád**??? [álarcosbál]

B2: Szia! Nagyon jó volt!Jázmin nagyon élvezte az egészet!!! ☺

B: Nyert?

B2: Nem voltak rangsorolva, mindenki nyert

B: De jóóó

9.

**B:** megosztotta 90.9 Jazzy fényképét.

**ocseregy** a nyugis kultúrákban :D [sorban állás]

2. ábra  
Na, ki jött előbb?? :))



A kölcsönzés jelenségére vonatkozva 53 példát sikerült lejegyezni, melyekben megjelenik a szókölcönzés mint kontaktusjelenség.

A feltüntetett példákban jól kivehető, hogy a legtöbb lejegyzett, kölcsönzött elem főnév (37), de megtalálhatunk itt igéket és főnévi igeneveket is.

A fenti adatokból észrevehetjük, hogy a kölcsönzött szavak nagy része a diákok életében használatosak. A *kvartély*, *szeszio*, *diktánt*, *dobre* kölcsönzött szavakkal nap mint nap találkozhatunk az oktatási intézményekben is, ami azzal magyarázható, hogy kutatásom alanyait főként iskolások (általános-, közép- és felsőoktatási intézmények tanulói) alkotják.

## B) Kódváltás

Többször említettem már, hogy a kárpátaljai emberek nyelvhasználatában fontos szerepet játszik a kétnyelvűség, s az ezzel járó nyelvi jelenségek jelenléte.

„A kommunikáció a nyelvi világlátás megnyilatkoztatásának összefüggés-rendszere, amelyből értelemszerűen következik, hogy a szó értés lényege a sajátos nyelvi világ feltárulása. Így tehát a Másik egynyelvűségének megértése nem csak a nyelvtudást, hanem a közös jelentésményt is feltételezi. A hatékony kommunikáció lényege éppen azon jelentésfeltárás, amely egy lehetséges világ a Másik világa jelentéshálózatának megismerésére ad lehetőséget“ (Tódor 2005:1).

A kódváltásnak alapvetően 3 nagy csoportját különböztetjük meg (Márku 2011), melyeket saját, gyűjtésem során keletkezett példákkal szemléltetek.

**I. Szituatív kódváltás**, mely helyzetnek megfelelő nyelvváltás; amikor a használt nyelveket a beszélők a szerint a helyzet szerint vált(ogat)ják, amelybe belekerülnek: bizonyos helyzetben az egyik nyelvet, egy másikban egy másikat használnak (Márku 2011).

1.

B1.: ☺

B2: *meg bizony bátya*

B3: **Mologyec** [Gratulálok] → *egyszavas kódváltás*

B4: *hmmm:), gyákuju* [köszönöm]

2.

B1: **So zá Buli??** [Mi ez a buli?]

B2: *Jótekonysági farsangi bál bulo* ☺

3.

B1: **szpászibi zá sakalád** :D [Köszönöm a csokit.]

B2: *nema za scso...* [Nincs mit.]

4.

B1: *Dobruj vecsir,;)* [Jó estét!]

B2: **Tebe tozse brát** [Neked is, testvér.]

B1: *na csá*

B2: *csá*

5.

B1: *Bocsi azoktól aki tegnap este hívott, elaludtam és lemerült a telóm !!!Ma bepótoljuk :D*

B1: *hoppá XD*

B2: **Zácsekájte bugy lászká mé teper razmavlyájem!?** : [Várjon, kérem, épp beszélünk!]

B3: *Megesik*

B1: **Ne razmavlyájem, tyilyké ne dasztupen** [Nem beszélünk, csak ....]

Az utolsó mondatnál észrevehetjük, hogy az alapkód a magyar, míg B2 ukrán nyelvre nem vált, melynek következtében B1 alkalmazkodik B2 nyelvéhez.

**II. Kontextuális kódváltás.** „A kontextuális kódváltás a beszélő nyelvi ismereteitől, a két nyelvben vagy nyelvváltozatban való jártasságától, a két nyelvhez fűződő attitűdjeitől irányított kódváltást jelent. A szituatív kódváltás ezzel szemben a mindenkori kommunikációs helyzet nem nyelvi körülményeitől, tehát külső okoktól (például a beszédhelyzet megváltozása, a beszéd téma, a partner vagy partnerek cserélődése) meghatározott kódváltás” (Oksaár nyomán Kontra 1990: 14, idézi Kiss 1995: 210).

1.

**B:** *Nadeeeg mindenki utálkodik ezen a facen :D davajte zhitj družno :DDD* [gyerünk barátságosan élni]

A fenti példa az idézés, felidézés kódváltási altípusba tartozik, mely az egyik leggyakoribb kódváltási jelenség a kárpátaljai magyarok kommunikációjában. Olyan szövegrészt vagy megnyilatkozást idéznek fel magyar beszédükbe, hogy mondandójukat nyomatékosítják (Csernicskó szerk. 2003).

2.

**B:** *végre húsvét van ☺*

**B2:** *Krisztosz voszkresz ☺* [Feltámadt Krisztus!]

**B:** ☺

**Vojisztina voszkresz** [Valóban Feltámadt!]

A fenti kódváltási altípusa *kötés*, amikor átváltott nyelvvé folytatást vált ki egy egyszavas kódváltás (Márku 2011).

3.

**B:** *sziasztok, kb-250 képet küldök nektek a tegnapi FERNANDO VS BRIGI partiról.*

**B2:** *norbi remélem kitörölte azt az egyet*

**B3:** *ahha le*

**B:** *igen-dá)))*

Ezt a kódváltási altípust *fordítás* kódváltásnak nevezzük, mely esetben az egyik nyelven leírt vagy elhangzott szöveget/szövegrészt, a másik nyelven is megismétlik, lefordítják. Ezáltal ismertté válik azok számára is, akik esetleg nem értik a másik nyelven feltüntetett/elhangzott szöveget.

**III. Metaforikus kódváltás.** A kódváltás azon típusa, amikor a téma megváltozása kívánja meg a használt nyelv váltását (Tódor 2005). Alapvetően két funkciója lehet: kizárás vagy szolidaritás.

1.

*B: megyek vacsizni*

*B2: hmm mit?*

*B: **pelmenyi z szmetánoju** ☺ [pelmenyi<sup>3</sup> tejföllel]*

*B2: **togvi, szmácsnoho** [akkor, jó étvágyat]*

*B3: смачного☺ [jó étvágyat!]*

*B: **gyákuj** [köszí]*

A fenti példában a szolidaritás jelensége figyelhető meg. Alapvetően 2 magyar nyelvű egyén kommentjeit olvashatjuk, majd csatlakozik egy ukrán nemzetiségű személy is a beszélgetéshez.

A két éves gyűjtőmunka feldolgozása után, s a fent feltüntetett néhány példából jól kitűnik, hogy a bevezetésnél feltüntetett hipotézisem igaz, miszerint a kétnyelvűségi jelenségek közül a leggyakoribb a szókölcsönzés és a kódváltás, illetve, hogy a kárpátaljai fiatalok internetes kommunikációjára nagy hatással van a kétnyelvűség, mely a régió belüli nemzetek együttéléséből ered.

## 5. Összefoglalás

A Kárpátalján élő magyar közösségek kétnyelvű beszédközösségek, ahol számos olyan szituáció fordulhat elő, amely során, az eredményes kommunikáció érdekében, a saját nyelvük helyett egy másik nyelvet kell használniuk.

Az internet megjelenésével, mindennapos használatával kialakultak az internetes kommunikáció sajátosságai, melyek a nyelvészet számára is új kutatási területeket nyitottak.

A tanulmány megírásával a célom az volt, hogy egy kétéves szisztematikus gyűjtés alapján feltérképezzem azokat a kétnyelvűségi jelenségeket (kölsönzés, kódváltások), amelyek az internetes közösségépítő oldalak nyilvános felületein, valamint a chat-szobákban megjelennek (facebook.com, iwiw.hu; és csevegő programokon: skype, gmail-chat;), s ezáltal a témára vonatkozóan bővítem ismereteinket.

A kutatást az *iwiw.hu*, *facebook.com* csevegő programokon: *skype*, *msn* végeztem. Hat hónapon keresztül, napi rendszerességgel figyeltem a fent említett oldalakat, s a számomra érdekesnek és a témának megfelelően aktuális beszélgetéseket, megnyilatkozásokat gyűjtöttem ki.

---

<sup>3</sup> A pelmenyi a húsos derelye ukrán megfelelője.

A kódváltásra vonatkozóan 75 példát, a szókölcsonzésre 53 példát gyűjtöttem ki.

A kutatás tervezésekor megfogalmazott hipotéziseket, miszerint a kárpátaljai fiatalok internetes kommunikációjára nagy hatással van a kétnyelvűség, a kétnyelvűségi jelenségek közül pedig leggyakoribb a szókölcsonzés és a kódváltás, sikerült érzékeltetni.

A kutatás és a gyűjtött korpusz alapján kiderült, hogy a kárpátaljai magyar fiatalok internetes kommunikációjára nagy hatással van a kétnyelvűség (1. hipotézis); a kárpátaljai magyar közösségek internethasználatánál a szókölcsonzés (53 példa) és a kódváltás (75 példa) jelensége a leggyakrabban megfigyelhető kétnyelvűségi jelenség (2. hipotézis).

Mindezek alapján elmondhatjuk, hogy a Kárpátalján élő fiatalok internetes nyelvhasználatában is előfordulnak kétnyelvűségi interferenciajelenségek.

### **Szakirodalom**

- Balázs Géza 2003. *„Minden házfalat cseréljeteK sms-falra”. Sms-fal mint elektronikus graffiti. Magyar Nyelvőr.* 127. évf., 2. szám. 144–59. o.
- Balázs Géza 2004. *Választási sms-ek folklorisztikai-szövegtani vizsgálata. Magyar Nyelvőr.* 128. évf. 36–53. o.
- Balázs Géza 2005. *Az új média új műfaja, az sms-hír – nyelvészeti megközelítésben. Magyar Nyelvőr.* 129. évf. 1. szám. 129–50. o.
- Balázs Géza 2006. *Az sms-folklor – a minimálfolklor nyelvi képe. I, Magyar Nyelvőr.* 130. évf. 4. szám. 439–456. o.
- Bartha Csilla 1993. *Egy amerikai magyar közösség nyelvhasználatának szociolingvisztikai megközelítései.* Kandidátusi értekezés. Budapest.
- Bartha Csilla 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bárdosi Vilmos–Karakai Imre 1996. *A francia nyelv lexikona.* Corvina Kiadó, Budapest.
- Bódi Zoltán 2004. *Az írás és a beszéd viszonya az internetes interakcióban. Magyar Nyelvőr.* 128. évf. 286–294. o.
- Bódi Zoltán 2004. *A világháló nyelve. Internetezők és internetes nyelvhasználat a magyar társadalomban.* Gondolat Kiadó, Budapest.
- Bódi Zoltán – Veszelszki Ágnes 2006. *Emotikonok. Érzelemkifejezés az internetes kommunikációban.* Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest.
- Bódi Zoltán 2008. *Az internetes kommunikáció kézikönyve.* Gondolat Kiadó, Budapest.
- Beregászai Anikó — Csernicskó István 2004. *...itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról.* PoliPrint, Ungvár.



- Beregszászi Anikó — Csernicskó István 2006. *A kárpátaljai magyar nyelvhasználat társadalmi rétegződése*. Rákóczi füzetek VIII. PoliPrint, Ungvár.
- Crystal, David 2001. *Language and The Internet*. Cambridge, University Press.
- Csernicskó István szerk. 2010. *Megtart a szó: hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság – Hodinka Antal Intézet, Budapest–Beregszász.
- Dobos Ferenc 2012. Nemzeti identitás, asszimiláció és médiahasználat a határon túli magyarság körében 1999–2011. In: Apró István (szerk.): *Határon túli magyar nyelvű médiumok 2010/2011. Kutatási jelentések*. Médiatudományi Intézet 2012. 213–214. o.
- Dittmann, Miguel 2001. *Sprachverwendung im Internet. Untersuchungen des Internet Relay Chat (IRC) in Deutschland und Frankreich*. Editions Indoles, Sarlat.
- Érsok Nikolett Ágnes 2003. *Írva csevegés – virtuális írásbeliség*. Magyar Nyelvőr. 99–104. o.
- Gósy Mária 1999. *Hangzó és írott anyanyelvünk*. In: Magyar Nyelvjárások XXXVI. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének évkönyve, Debrecen. 3–24. o.
- Grosjean Francois 1982. *Life with two languages: An introduction to bilingualism*. Harvard University Press, Cambridge.
- Haugen, Einar 1950. *The analysis of linguistic borrowing*. *Language* 26: 210–31. o.
- Herring, Susan C. ed. 1996. *Computer-Mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*. Pragmatics & Beyond. New Series 39, Amsterdam.
- Karmacs Zoltán 2007. *Kétnyelvűség és nyelvelsajátítás*. Rákóczi-füzetek XXV. PoliPrint Kiadó, Ungvár.
- Kis Ádám 1997. *A számítógép metakommunikációja*. A beszéd, az írás és a számítógépeskommunikáció. (Előadás, elhangzott a VII. Országos Alkalmazott Nyelvészeti Konferencián), Budapest. Letöltve: 2013. április 12. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/nyelvtud/szmtgps.hun>
- Kiss Jenő 1995. *Társadalom és nyelvhasználat*. Szociolingvisztikai alapfogalmak. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Knobloch Erzsébet 2012. *Kétnyelvűségi jelenségek „írott beszélt nyelvi” szövegekben, internetes közösségi fórumokon (Facebook, Skype, Msn). Szakdolgozat*.
- Lanstyák István 2006. *Nyelvből nyelvbe*. Kalligram Könyvkiadóm, Pozsony.
- Magyar Pedagógia 105. évf. 1. szám 41–58. (2005) *A kódváltás és az aszimmetrikus kétnyelvűség nyelvpedagógiai összefüggései*. Tódor Erika Mária Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem.
- Myers Scotton, Carol 1988. *Code Switching as Indexical of Social Negotiations*. In: Monica S. Heller (ed.): *Codeswitching*:

- Anthropological and Sociolinguistic Perspectives*. Mouton de Gruyter, Berlin/New York/Amsterdam. 151–186. o.
- Márku Anita 2011. *Po zánkárpátszki. Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák (nyelvválasztás, kódváltás) szocio- és pszicholingvisztikai aspektusai a Kárpátaljai magyar közösségben*. Disszertációs dolgozat.
- Márku Anita 2008. *Szókölcsönzés a kárpátaljai magyar főiskolások és egyetemisták körében*. Alkalmazott nyelvtudomány, 2008/1-2, 27–39.o.
- Murray, Denise E. 1985. "Composition as conversation: The computer terminal as medium of communication." In: L. Odell & D. Goswami (eds.): *Writing in Nonacademic Settings*, Guilford. New York. 203–227. o.
- Murray, Denise E. 1988. „The context of oral and written language: A framework for mode and medium switching.” *Language in Society*, 17. 351–373. o.
- Murray, Denise E. 1989. "When the medium determines turns: Turn-taking in computer conversation." In: H. Coleman (ed.): *Working With Language*, 251–266. Mouton de Gruyter, New York. 1990 "CmC." *English Today*, 23, 42–46. o.
- Námesztovszki Zsolt 2010. *Az internet fogalma, kialakulása és fejlődései irányvonalai*. Szabadka. Letöltés: 2013. március 19.  
<http://blog.namesztovszkizsolt.com/wpcontent/uploads/2009/10/AzInternetFogalmaKialakulasEsFejlodesiIrányvonalai.pdf>
- Poplack, Shana 1980. *Sometimes I'll start a sentence in English y termino en Español: toward a typology of code-switching*. *Linguistics* 18: 581–616. o.
- Trudgill, Peter 1997. *Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába*. JGYTF Kiadó, Szeged.

Fábián Beáta

Filológia Magyar nyelv és irodalom tanszék, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, fabianbeata1986@gmail.hu.